



פרשת "וישב"

מאת מיכאלה קלי

כבר כמה שבועות, מפרשה לפרשה, אני מתאכזבת מיעקב אבינו. הפסיביות שלו מעצבנת אותי. נראה שאין לו עמוד שדרה יציב, וההתנהלות שלו, צעד אחד צעד, מבוססת על תגובה לדברים שאנשים אחרים עושים או אומרים לו לעשות. זה מתחיל בגניבת הבכורה, ממשיך עם ההחלפה של רחל בלאה ועם העין הרעה שנותן בו לבן; גם כשחוטפים ואונסים את בתו הוא לא עושה שום דבר, והוא גם לא מגיב כשבנו הבכור עושה מעשה אסור – שוכב עם הפילגש שלו ומטמא אותה (אחריו יעקב כבר לא יכול להיות איתה). הפסיביות של יעקב מאפיינת אותו תמיד, גם כשפוגעים בו וגם כשפוגעים בילדיו. יעקב אכן עקבי.

בפרשה שלנו, שמתחילה במילים "וישב יעקב" (ככה זה אנשים פסיביים, הם תמיד יושבים), הוא רואה את בנו האהוב הולך בדרך בעייתית, מתנהג בצורה מטופשת, מסתכסך עם אחיו. הוא אמנם גוער בו קלות, אבל כשהוא נוכח בקנאה של האחים מה הוא עושה? "שומר את הדבר".

אני גדלתי עם ארבעה אחים גדולים. אני זוכרת מה זה. הם היו הולכים מכות על שטויות: זה אמר לו ככה, זה לקח לו את הגרביים, ההוא גמר לו את המים החמים... וזה רק ארבעה בנים. אני הייתי הבת ואף אחד מהם לא רצה לכעוס עלי, אבל יוסף הוא בן, ולא סתם בן – הוא קטן, הוא מחונן, הוא מועדף, יש לו פה גדול – ויש לו עשרה אחים גדולים. עשרה בחורים מגודלים ששוהים הרבה בחוץ, עם העדרים, בשמש, בשדה הפתוח. גברים-גברים. הכתובת הייתה על הקיר.

אבל יעקב – יושב, ולא סתם יושב, אלא גם "שומר את הדבר". רש"י פירש את הביטוי "שומר את הדבר" במילים: "היה ממתין ומצפה מתי יבא". כלומר: יעקב ראה את הכתובת שעל הקיר ו... המתין. חיכה לראות מה יקרה. במדרש רבה מצאתי עוד פרשנות לביטוי "שומר את הדבר". ר' לוי בשם רבי חמא בר חנינא אמר: "כך אבינו יעקב, סבר וראה דברים ממשמשין



ובאין – אמר: אם נתבקרה פינקסו מה יכול אני לעשות". הביטוי "נתבקרה פנקסו" מתייחס לפנקס שבו נרשמים מעשיו של אדם – אנחנו מכירים את זה מיום כיפור; "נתבקרה פנקסו" פירושו: משהו הכתים את הדפים. הבן-אדם עבר איזו עבירה. אז יעקב יודע שיש בעיה עם הילד, אבל הוא מושך בכתפיו ואומר "מה יכול אני לעשות".

זה מוביל אותי לפירוש אחר שמצאתי במדרש רבה, ל"וישב יעקב". ר' אחא אמר: "בשעה שהצדיקים יושבים בשלוח ומבקשים לישב בשלוח בעולם הזה, השטן בא ומקטרג... כן יעקב אבינו, על ידי שביקש לישב בשלוח בעולם הזה נזדווג לו שטנו של יוסף. 'וישב יעקב' – לא שלותי ולא שקטתי. לא שלותי מעשו ולא שקטתי מלבן ולא נחתי מדינה ויבא רוגז. בא עלי רגזו של יוסף". לפי ר' אחא, מרוב רדיפה אחר שקט ושלווה בכל מחיר, מרוב פסיביות, באו על יעקב הרבה צרות.

והוא עייף מדרמות. הוא בסך הכול רוצה קצת שקט. ושיניחו לו.

רובנו הורים, ולפעמים אנחנו עייפים מהשטויות של הילדים שלנו. נגמרה הסבלנות. נמאס לכבות שרפות ואנחנו רוצים קצת שקט. אנחנו גם יודעים שלא תמיד נכון להגיב על כל שטות של הילד, ובגיל מסוים זה גם לא יעזור אם נפתח את הפה – אבל אצל יעקב "לא לעשות כלום" זה הסטנדרט. זו המדיניות. וזה נגמר בבכי.

להיות הורה זה להיות מנהיג, ומנהיגות פירושה קבלת החלטות. התוויית מדיניות. אחריות. בחירה שקולה ומודעת לשתוק כשצריך ולפעול כשצריך. החיים מזמנים לנו כל הזמן אתגרים, מצבים שדורשים תשומת לב. לפעמים נכון לא לעשות כלום, ולפעמים המצב בעייתי וצריך לעשות משהו. וכשצריך לעשות משהו ואנחנו לא עושים כלום נוצר ואקום. בזמן שאנחנו לא עושים כלום, מישהו אחר יכול להיכנס אל הוואקום הזה, לשטח שהשארנו פנוי במרכז המעגל, ולעשות מה שהוא רוצה.

יעקב לא נותן ללאה את היחס שהיא רוצה? ראובן יקום ויעשה מעשה שישרת את האינטרסים של אמא שלו. יעקב לא מגיב על אונס דינה? שמעון ולוי יגיבו, ובעוצמה. יוסף מלשין על אחיו ומתנשא עליהם – ויעקב מושך בכתפיו? האחים של יוסף ימצאו דרך להיפטר מהבעיה.

אנחנו רואים את זה במצבים משפחתיים. אנחנו רואים את זה במצבים חברתיים. אנחנו רואים את זה בחיים הפוליטיים. אם ראש המשפחה, או ראש הקהילה, או ראש הממשלה לא



ממלא את התפקיד המנהיגותי שלו, צעות אג'נדות של אנשים מהמעגל השני או השלישי, צצים אינטרסים פרטיים, ואלה ממלאים את הוואקום. יש לזה מחיר. שריפה של משפחה פלסטינית בכפר דומא זו אג'נדה שצצה בעקבות התעלמות מתמשכת מהפשעים של נוער הגבעות. ולהבדיל – מתווה הגז: למדינה אין אסטרטגיה ארוכת-טווח לניהול משק האנרגיה, וכתוצאה מכך היא מוותרת על ריבונותה במשאב הגז הטבעי לטובת אינטרסים כלכליים פרטיים.

בפרשה שלנו יעקב שוקע באבל ומסרב להתנחם ולתפקד; יוסף נעלם; ויהודה פורש מהמשפחה ומתחתן עם אשה כנענית. הפסיביות המתמשכת של יעקב וחוסר המנהיגות שלו מובילים להתפוררות של המשפחה. יש מחירים לרצון שלנו להתעלם מבעיות, לעצום עיניים, לא לראות את הבעיות ולזכות בקצת שקט. זה שקט זמני.

לא על כל דבר צריך להגיב ולפעמים עדיף לשתוק – אבל לפעמים חייבים להגיב. הדלאי לאמה הציג דוגמה קיצונית לעיקרון הזה. הוא אמר שגם הנזיר – זה שרודף שלום בכל מחיר, זה שמעביר את ימיו במדיטציה, הצדיק שמבחינתו כל מה שקורה זה מאלוהים – גם הוא חייב לשלוף חרב אל מול אי-צדק קיצוני. אני מאחלת לעצמי, ולכולם, שנדע לזהות את הדברים שחייבים להתמודד איתם, ושיהיו לנו הכוח והתבונה לפעול.

☪ שבת שלום! ☪